

ПОЕЗІЯ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА В ПЕРЕКЛАДАХ ІВАНА ФРАНКА

Алла ПАСЛАВСЬКА (Львів, Україна)

Проаналізовано Франкові переклади німецькою мовою поетичних творів Тараса Шевченка. З'ясовано, які перекладацькі принципи Іван Франко пропагував і практично застосовував у літературній діяльності. Здійснено порівняльний аналіз трьох варіантів перекладу Франком Шевченкового вірша "І небо невмите, і заспані хвилі..."

Ключові слова: Іван Франко, Тарас Шевченко, перекладознавство, переклад, принципи перекладу, модель критики перекладу.

The article deals with Franko's translations of Taras Shevchenko's poetry into German. The principles of translation promoted and applied practically by Ivan Franko in his literary work are determined. A comparative analysis of three variations of a translation of Shevchenko's poem "І небо невмите, і заспані хвилі..." by Ivan Franko is made.

Keywords: Ivan Franko, Taras Shevchenko, translation studies, translation, translation principles, the model of the translation criticism.

Переважає більшість українців на запитання про найвідоміших письменників/поетів України назве у першій трійці Тараса Шевченка та Івана Франка. Можливо, не всі детально обізнані з їхньою творчістю, але всі щось читали, щось чули. Ми звикли зі школи повторювати як мантру слова про Кобзаря та Каменяря, класти до їхніх пам'ятників квіти і вішати на погруддя вишиті рушники. Вивчаючи біографії обох поетів, можна собі добре уявити, що вони б не були від усього цього пафосу в захваті. Той, що старший, нагадав би, що просив "поминати незлим, тихим словом", а не гучними вечорами, і запитав би, а де ж ваша "сім'я нова, вольна" і чи насправді "кайдани порвали"? Той, що молодший, був би, мабуть, ще різкіший у висловах і нагадав би, як попереджав, "що таке "русскій царь" і що теж "русскій Бог", як просив "навчитися чути себе українцями – не галицькими, не буковинськими українцями, а українцями без офіціальних кордонів". Тому, повертаючись до проблематики "Шевченко і Франко" хотіли б наголосити, що вона залишається невичерпною для аналізу, оскільки в сучасній рецепції відкриває несподівано нові, актуальні теми для наукових розвідок.

Мета цієї статті – аналіз Франкових перекладів німецькою мовою лірики Тараса Шевченка з погляду критики перекладу. Безпосередній об'єкт дослідження – три версії перекладу Шевченкового вірша "І небо невмите, і заспані хвилі..." у виконанні Івана Франка. Предмет аналізу – особливості варіантів перекладу та дотримання Франком власних вимог до якісного, на його думку, перекладу.

Розвідка послуговується вагомими здобутками попередніх досліджень перекладацького доробку Івана Франка. Це праці Федора Арвата, Леоніда Рудницького, Михайла Білика, Роксолани Зорівчак, Михайла Гнатюка, Миколи Зимомрі, Івана Теплового та багатьох інших. Попри те, що зв'язок Івана Франка з німецькою літературою, його перекладознавча концепція та перекладацькі принципи були предметом аналізу низки робіт, недостатньо опрацьованими залишаються питання естетики поетичних перекладів Франка, суголосності його вимог до перекладу та дотримання цих вимог Каменярем.

Щодо паралелей між Іваном Франком і Тарасом Шевченком, то варто згадати порівняння, яке між обома великими синами українського народу зробив член Української Вільної Академії Наук Микита Іванович Мандрика у своїй доповіді 1957 року в Канаді. Символічною основою для нього він обрав поетичну оповідь з Біблії, в якій розповідається, "що коли пророк Ілля відлітав на небо, то скинув своєму наступникові, Єлісеєві, свій верхній одяг на знак передачі йому своєї пророчої місії [3: 5]. Так само продовжив "пророчу місію" Шевченка Іван Франко.

Згадану прихильність Франка до творів Шевченка важко було передбачити тоді, на початку 1870-их років, коли Франко студентом долучився до москвофільської течії, ввійшовши до складу видавництва студентського журналу "Друг". Проте дуже скоро, "під впливом листів Михайла Драгоманова до редакції "Друга", Франко зі своїми найближчими друзями покинули москвофільство й пішли іншим шляхом, вказаним Драгомановим, а саме – тісного зв'язку з живим (а не вимріяним) українським народом на широке поле європейської культури" [3: 8]. Можна стверджувати, що Драгоманов, перейнявши ідеї Шевченка, наштовхнув на їхній шлях і Франка. Адже Михайло

Павлик згадував, як Драгоманов, ще молодим студентом, "виголосив найкращу промову над домовиною Шевченка" [4: 106], передаючи його місію наступникам.

Заслуга Франка полягає не лише в наслідуванні ідей, закладених у творчості Шевченка, він став, крім того, "справжнім, а тому, мабуть, найкращим інтерпретатором Шевченка" [3: 11]. Як тут не згадати понад п'ятдесят Франкових наукових праць про Шевченка, поряд із редакцією та виданням у 1908 році повного зібрання його творів.

Своє ставлення до Шевченка Франко яскраво висловив у вступі до докторської дисертації "Політична поезія Шевченка 1844-1847 рр." (єдиного фрагмента задуманого автором широкого дослідження): *"Лишнім було б говорити про важність творів Шевченка в нашій літературі. Займає він в ній неоспоримо перше місце, і, доки тривати буде українське слово, Шевченко не перестане вважатися головою і завершенням одної многозначної доби нашої літератури, котра хоч і видала його, але в ньому ж від першого його виступу бачила джерело нового для себе розвою. Від самих 1840-х років ціла плеяда поетів і писателів іде за його слідом, творить, можна сказати, особну школу його подражателів. Могучий дух, котрим він натхнув нашу літературу, не перестав віяти й досі, і нема українського поета і писателя пізнішої доби, котрий би вільний був від впливу того духу"* [12: 244].

Мабуть, ніхто з дослідників Шевченкової літературної спадщини не зміг так глибоко осягнути дух його творів, як Франко. Багато з того, як він характеризує Шевченка, однаковою мірою стосується самого Франка: "А серед тої мовчанки, серед того загального отупіння людського чуття що ж діяти чоловікові, в якого чуття гаряче й серце, повне любові? Що діяти поетові, живому серед мерців?" [15: 140] Як поет, літератор, перекладач, філософ, громадський діяч, гуманіст і щирий українець, він дихав поезією Шевченка, вона була для нього близькою і зрозумілою. Тим гострішою була його критика недолугих інтерпретацій Шевченкових творів, приписування їм якогось містицизму чи фаталізму [7].

Нефахова критика Шевченкових поезій змусила Івана Франка опублікувати 1876 року першу критичну статтю проти "мавпуючих епігонів" – "Літературні письма" [10], після чого він вже до кінця свого життя пильно стежить за всім, що з'являється в європейській літературі про Шевченка, виправляє викривлене та пояснює неправильно інтерпретоване. Так, 1881 року Франко пише "Причинки до оцінення поезій Т.Шевченка", у яких він, власне, й пояснює важливість існування справжнього "розбору важніших пам'яток нашої літератури": *У нас досі більше любувалися тими творами, більше декламували їх, аніж старались їх розуміти. При тім круг образования нашої галицької інтелігенції був надто тісний, критична думка надто мало вироблена, а щоб хто з галичан міг успішно взятись до того діла. При тім же в сутолоці різних партій галицьких тим творам нашої словесності, а особливо творам Шевченка, припала дуже незавидна і всяку критику вбиваюча роль — книг канонічних, священного писанія, на котре покликувались, котре натягали кожний по своїй уподобі і до своїх партійних видів. А хоч дехто й брався до критикування і пояснювання творів Шевченка, то робилось се без належного наукового методу, критика оберталась в вузькім кружку, обмежувалась нераз тільки пересказанням полатаною прозою того, що Шевченко висказав стихами» [14: 27-28].*

Цікаво, що критикуючи інтерпретацію Шевченкових "Гайдамаків" авторства доктора Огоновського, Франко в дечому гостро згадує і Шевченка: *Мож бути великим поетом, психологом і живописцем і помилитися в виборі теми або вибрану тему слабо обробити. А Шевченкові з «Гайдамаків» лучилось і одно і друге: він не тільки вибрав тему не конче пригідну до епічного оброблення і конче згідну з його природою і з характером його таланту, але з різних причин поняв сю тему фальшиво і обробив її слабо [14: 39-40].*

Так, одна за одною з'являються статті, праці, наукові доробки Івана Франка, спрямовані на висвітлення його розуміння ідей, викладених у поезії Шевченка. Крім згаданих "Причинок...", виходить "Присвята" Тарасові Шевченкові [13], публікація "Шевченко і зовнішні літературні впливи", "Новий

шлях творчості Шевченка" і багато інших критичних та інтерпретаційних творів. Помилково було б стверджувати, що німецькомовний світ вперше познайомився з поетом Тарасом Шевченком після друку в 1903 році перекладів віршів Шевченка "Заповіт" та "І небо невмите, і заспані зорі...". Серед перших західноєвропейських дослідників та перекладачів Шевченка насамперед варто згадати австрійського поета Й. Г. Обріста, який 1870 року в Чернівцях видав книгу "Taras Grigoriowicz Szewczenko. Ein kleinrussischer Dichter. Dessen Lebensskizze samt Anhang, bestehend aus Proben seiner Poesien, in freier Nachdichtung"[22]. Німецькою мовою 1860 року опубліковано автобіографію поета, відомою за назвою "Лист Т. Г. Шевченка до редактора "Народного чтения" Шевченко [23]. Віктор фон Франквель Умлауф друкує 1882 року в австрійському альманасі "Die Dioskuren" вірш Шевченка "До Основ'яненка" німецькою мовою, а 1883 року, в журналі "Magazin für die Literatur des In- und Auslandes" – поему "Кавказ". У 70–80-ті роки з'являються німецькі переклади Л. Габермана, В. Фішера. В ХХ ст. перекладну Шевченкіану збагатив збірник статей, досліджень та перекладів "Taras Schewtschenko – der größte Dichter der Ukraine", виданий редакцією журналу "Ukrainische Rundschau", і монографія шведського славіста та поета А. А. Єнсена "Taras Schewtschenko – ein ukrainisches Dichterleben. Literarische Studie". Переклади Юлії Віргінії (Julie Virginie Scheuermann) "Ausgewählte Gedichte von Taras Schewtschenko" також збагатили німецькомовний світ Шевченковою поезією. Оцінюючи їх, І. Франко схвально відгукується на спробу постійно дотримуватися віршового розміру оригіналу, *"хоч при додержанні цього її змагання німецький вислів не раз мусив вийти твердий та неприродний і більше або менше віддаляватися від українського тексту"* [17: 526]. Серед українських перекладачів творів Шевченка варто згадати Ксенофонта Климовича, Петра Скобельського, Ольгу Кобилянську.

Поезії Шевченка І. Франко почав перекладати німецькою мовою в січні 1882 р. У № 14 (№ 2 за 1882 р.) львівського місячника "Світ" повідомлялося про *"вихід у світ першої частини "Фауста" Гете в перекладі на українську*

мову Івана Франка і зазначалося, що доход з виданої книги, можливо, піде на видання двох поем "Німеччини" Генріха Гейне й "Бичувань" Віктора Гюго в перекладі Франка або на один том німецьких перекладів поезій Шевченка, до котрого ввійдуть поеми "Неофіти", "Марія", "Кавказ" і частина думок. Над перекладом Шевченка працює д. Іван Франко. Знавці німецької мови, що читали Франкові переклади, висловлювались про них похвально, – тож дуже корисною було б річчю видати ті переклади друком, щоб ширший світ пізнав нашого кобзаря з найлуччих його творинь" [цит. за 1: 266].

За життя І. Франко опублікував тільки два своїх переклади поезій Т. Шевченка німецькою мовою, а саме "Das Vermächtnis von Taras Ševčenko" [21], що починався рядком "Wenn ich sterbe, so bestattet" та "Am Aralsee" (початковий рядок "Ungewaschen der Himmel"), тобто "І небо не вмите, і заспані хвилі" [20].

У справі видання підготовлених 1915 року перекладів Франко звернувся до "Союзу визволення України" у Відні. "Союз" погоджувався видати їх, тільки урізавши слов'янолюбство і лібералізм Шевченка. Франко відмовився від друку своїх перекладів. У листі до Володимира Дорошенка, датованого 4-м листопада 1915 року пояснював: "Щодо друкування мого німецького перекладу вибору Шевченкових поезій я не в претензії і можу подождати, та, посилаючи їх "Союзові", я й не думав, що нам треба перед Європою вривувати слов'янолюбство й лібералізм Шевченка тому, що це може бути неполітичним супроти німецьких та навіть папських намагань, тим більше, що папська ніби миротворна лінія виразно антинімецька" [9: 432]. Хоч Франко й переклав понад 20 поезій Шевченка, лише в 1930 році в щорічнику збірника "Шевченко" Михайло Возняк уперше опублікував без пропусків усі зібрані ним Франкові переклади творів Шевченка [1].

Свою методологію перекладу Франко вибудовував протягом життя. Її важливі постулати він сформулював 1912 року у праці "Каменярі. Український текст і польський переклад. Дещо про штуку перекладання" [8], яка містила гостру критику на переклад вірша "Каменярі" польською мовою Сидора Твердохліба.

Узагальнити принципи перекладу Івана Франка в рамках сучасного перекладознавства можна наступним чином [детальніше див. 5]: переклад має виконувати естетичну, виховну і просвітницьку функції; для перекладу однаково важливе збереження форми, змісту і впливу на читача оригіналу; переклад не повинен бути за обсягом більшим чи меншим від оригіналу; за особливої потреби перекладач може відступити від форми, щоб зберегти ідею, "дух" першотвору; важливо зберегти в перекладі (особливо поетичного тексту) його ритміку, мелодику, образи і символи; переклад має здійснюватись з оригіналу, а не вторинної літератури, для чого перекладач має бездоганно володіти іноземною та рідною мовами; мова перекладу повинна бути літературною, загальноживаною, вживання архаїзмів чи діалектизмів має мати вагомі підстави; адекватний переклад передбачає окрім знань мови, знання культури та історії етносу, якому належить література оригіналу.

Застосуємо для аналізу перекладу Франком вірша Т. Шевченка "І небо невмите, і заспані хвилі..." у різних його редакціях ці та інші вимоги, які Франко сформулював щодо "штуки перекладу".

Першорядне завдання перекладача – "добра знайомість хоч найменше двох мов", особливо важливе володіння мовою, на яку перекладають. Франко дуже критично відноситься до тих аматорів, які вважають знання іноземної мови достатньою передумовою до перекладацької діяльності, вже не кажучи про тих, хто перекладає через інші мови, "не бачивши ніколи оригіналів" [8: 10].

Крім того, Франко окреслює цілу низку жорстких вимог до друготвору: перекладач має зберегти розмір вірша, його риму (бажано й жіночу чи чоловічу). Це потрібно не лише задля форми чи благозвучності – фонетичне звучання бере участь у формуванні поетичного образу і має відобразитись у перекладі.

Поет свідомий того, що мови різняться своєю будовою. Важко, наприклад, перекладати поетичні твори української мови з її вільним і рухомим наголосом, наприклад, польською – з фіксованим наголосом на

передостанньому складі. Однак це не дає права перекладачеві змінювати ритміку поезії, тому що навіть зміна чоловічої рими на жіночу може кардинально змінити тональність звукового образу: "Се надає кожній строфі лагіднішу, неначе м'якшу тонацію, ніж чергування женських римів з мужеськими" [8: 13].

Так само обережно Іван Франко ставиться до морфологічних трансформацій. Він висловлюється проти надмірної заміни слів однієї категорії іншою. Коментуючи переклад Сидором Твердохлібом "Каменярів" польською мовою, поет критикує зловживання в перекладі словами основних категорій – іменників, прикметників, дієслів на шкоду побічних, таких "як займенники, прислівники для означення місця та часу і злучники" [8: 20]. На думку Франка, слова першої категорії відповідають за зміст і акцію, а другої – "се неначе тінювання в малярстві, що оживляє і упластичнює картину" [там само]. Додавання слів основних категорій призводить до "перетяження віршів змістом, затемнення картин і подекуди фальшування контур" [там само].

Франко говорить і про важливість для перекладача критичного аналізу твору, який він буде перекладати. Аналізуючи твір, перекладач з'ясовує, "що там находимо цінного, поучаючого і корисного для нас, т. є. попросту, чи і оскільки даний автор і даний твір стоїть того, щоб ми його читали, ним займалися, над ним думали і про нього писали" [6: 311].

Що ж до вірша Шевченка "І небо невмите, і заспані хвилі..." та його перекладу Іваном Франком, то варто задати, що вперше його надрукували у віденському журналі "Ruthenische Revue" 1903 року під назвою "Am Aralsee" [19]:

І небо невмите, і заспані хвилі;
І понад берегом геть-геть,
Неначе п'яний, очерет
Без вітру гнеться. Боже милий!
Чи довго буде ще мені
В оцій незамкнутій тюрмі,
Понад оцим нікчемним морем
Нудити світом? Не говорить,
Мовчить і гнеться, мов жива,

Ungewaschen der Himmel
Und verschlafen die Wellen,
Und am Ufer, soweit man nur blickt,
Schilf und Schilf wie betrunken,
Ohne Wind hingesunken
Neigt sich, beugt sich und raschelt und nickt.
Mein Gott, soll ich noch lange
an dem elenden Tange,
in dem offenen Kerker zumal,

В степу пожовкля трава;
Не хоче правдоньки сказать,
А більше ні в кого спитать.
[18: 395]

in den dumpfigen Mauern
meine Tage vertrauern
und versauern mir selber zur Qual?
Keine Antwort! Beständig
Nickt das Gras wie lebendig,
will die Wahrheit mir nimmermehr sagen;
Ach, und mehr
Hab' ich niemand zu fragen.
[20: 761–762]

У цій основній версії перекладу Франко постає радше як поет, а потім як перекладач, бо він змінює віршовий розмір у перекладі. Шевченко задає тональність амфібрахієм, а потім переходить до свого звичного чотиристопного ямба. Франко ж опускає певний момент дисонансу (який міг бути свідомо застосованим) при зміні віршового розміру в оригіналі і послідовно послуговується, натомість, анапестом.

Поет Франко пропонує власне ритмічне вирішення і цим порушує вимоги Франка – перекладача. Щоб відтворити образи оригіналу – цього маленького шедевр імпресіонізму в поезії, він жертвує в перекладі його формою. Поет розбиває рядок в місці цезури на два окремі, через що з'являються 5 додаткових рядків. Оригінал вимальовує картину "невмитого", сірого неба, пробуджує почуття втоми, кволості і похмілля. Франко насичує свою картину тими ж фарбами і почуттями. Його небо теж невмите, хвилі – заспані, очерет – нездорово вигинається. На цьому гнітючому фоні уява малює постать поета, над яким з усіх боків тяжіє атмосфера втоми і зневіри.

Важливим елементом вірша для Франка є вид рими. У Шевченка чергування цих рим досить складне. Для прикладу візьмемо наведену вище першу строфу оригіналу, кільцеве чергування рим у якій можна схематично зобразити як Ж – Ч – Ч – Ж. У Франковому перекладі цієї строфи чергування рим відрізняється (не враховуючи розриву цезури): Ж – Ч – Ж – Ч, і воно вже перехресне, тобто не гірше, а попросту інше, але зміна віршового розміру оригіналу додає перекладу дещо іншої, гнучкішої тональності.

Щодо принципу відповідності стилю викладу думок оригіналу у перекладі, то в цьому випадку Франко сам його порушує. У Шевченка читаємо:

*Неначе п'яний очерет
Без вітру гнеться* [18: 395].

У перекладі до слова "гнеться" з'являється аж 4 синоніми:

*Schilf und Schilf wie betrunken,
Ohne Wind hingsunken
Neigt sich, beugt sich und raschelt und nickt* [20: 761].

Хоч порушено лапідарний стиль оригіналу, але неможливість такого ж короткого перекладу, як і сам оригінал, пов'язується з особливостями метрики в перекладі та його відмінностями від оригіналу.

Однією з вимог Франка було збереження однакової кількості слів в оригіналі та перекладі. Аналіз засвідчив, що оригінал містить 55 слів, переклад – 80. Можна було б пояснити цю відмінність обов'язковим використанням артиклів у німецькій мові, проте їх у перекладах небагато. Потрібно визнати, що цієї вимоги дотриматися важко, особливо, коли мови не близько споріднені. Та й кількість слів, очевидно, не є вирішальною, одиниці просодики – склади і їхня кількість, мабуть, важливіші.

Ще важче, здавалося б, зберегти кількість конкретних слів, як от частин мови. Серед Франкових вимог цей принцип займає важливе місце, як і у його критиках на спроби інших перекладачів. У цьому питанні Франкові майже вдалося дотриматися своїх принципів – відтворити внутрішню будову оригіналу в перекладі, бо кількість іменників, прикметників, дієслів та інших частин мови перекладу приблизно корелює з оригіналом.

Франко здійснив декілька редакцій аналізованого вірша. Найбільш ранньою вважають однак редакцію поезії із заголовком "Am Kos-Aral":

І небо невмите, і заспані хвилі;
І понад берегом геть-геть,
Неначе п'яний, очерет
Без вітру гнеться. Боже милий!
Чи довго буде ще мені
В оцій незамкнутій тюрмі,
Понад оцим нікчемним морем
Нудити світом? Не говорить,
Мовчить і гнеться, мов жива,
В степу пожовкля трава;

Schmutzig der Himmel, verschlafen der See,
Weithin am Ufer, so weit ich seh'
Beugt wie betrunken sich vor
Lispelnd das schwächliche Rohr.
Mein Gott, wie lange noch muss ich diesem
Kerker, den man nicht einmal braucht zu schließen,
Ach, hier an diesem verhaßten Gewässer
Schmachten? Es schweigen die gelblichen Gräser,
Beugen sich leblos und stumm
Weit in der Steppe herum,

Не хоче правдоньки сказать,
А більше ні в кого спитать.
[18: 395].

Wollen kein freundliches Wörtlein mir sagen,
Ach, und sonst hab' ich bei niemand zu fragen.
[20: 762]

Припускають, що Франко доопрацював цю версію і саме в доопрацьованому вигляді, із початком "Ungewaschen der Himmel..." подав до друку в австрійському журналі під заголовком "Am Aralsee". Порівнюючи оригінал із цим варіантом перекладу, варто зазначити, що й тут чергування рим не співпадає із оригінальним, адже у першій строфі маємо лише чоловічу, суміжну риму, і дактиль перекладу теж не наближає його до оригіналу.

У вірші Т. Шевченка багато елементів, які вказують на тугу за Україною під час заслання, власне де й був написаний вірш. Це – "в степу пожовкля трава", "нудити світом", "понад оцим нікчемним морем", які номінують депресію, зневіру, сум і незадоволення життям. В основному варіанті перекладу Франко зберігає ці елементи не повністю, зокрема не згадано "пожовклої трави у степу", хоч у попередньому були і "verhaßte Gewässer", і "die gelblichen Gräser".

Є ще одна, пізніша редакція вірша, датована 1915 роком, без назви, також із початком "Ungewaschen der Himmel..." та іншими виправленнями, яка ритмічно, але не образно, може конкурувати з головною:

І небо невмите, і заспані хвилі;
І понад берегом геть-геть,
Неначе п'яний, очерет
Без вітру гнеться. Боже милий!
Чи довго буде ще мені
В оцій незамкнутій тюрмі,
Понад оцим нікчемним морем
Нудити світом? Не говорить,
Мовчить і гнеться, мов жива,
В степу пожовкля трава;
Не хоче правдоньки сказать,
А більше ні в кого спитать.
[18: 395].

Ungewaschen der Himmel
Und verschlafen die Wellen,
Und am Ufer, soweit man erblickt,
Wogt das Schilf wie betrunken,
Ohne Wind hingesunken
Und verbeugt sich und raschelt und nickt.
O ihr himmlischen Scharen,
Soll ich lang noch erstarren
An dem elenden Meer in dem Nest
Ohne Schloß, ohne Mauern,
Meine Tage vertrauern?
Die Verzweiflung, die gibt mir den Rest.
Wie beseelt sich verbeugen,
mögen wohl von der Wahrheit nichts sagen,
Ach, und mehr hab' ich niemand zu fragen.
[20: 762–763].

Важливо, що Франко адекватно передає зміст оригіналу, його образи,

дух і настрої. Як для перекладача для нього важливо відтворити задум автора, вплив на читача, досягти прагматичних функцій оригіналу. Як для поета – естетику вірша. А для шевченкознавця – передати ідеї, закладені у творчості Шевченка, німецькомовному світові. Власне, усі три редакції перекладу вірша "І небо невмите, і заспані хвилі..." більшою або меншою мірою виконують це комплексне завдання.

Незважаючи на велику кількість наукових та критичних праць, що стосуються І. Франка як поета та літератора, як зазначає Р. П. Зорівчак, "тему "Іван Франко як перекладознавець" опрацьовано аж ніяк не достатньо" [2], а перекладознавча Франкіана ще чекає на подальші розвідки.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Возняк М. Поезії Шевченка в німецьких перекладах Франка / М. Возняк // З життя і творчості Івана Франка. – К. : Вид-во Академії наук УРСР. – 1955. – С. 266–303.
2. Зорівчак Р. Іван Франко як перекладач і перекладознавець / Роксолана Зорівчак. – Режим доступу до ст. : http://lnu.edu.ua/lessons/files/franko_pereklad.pdf.
3. Мандрика М. І. Шевченко й Франко / М. Мандрика. – Вінніпег : Українська Вільна Академія Наук, 1957. – 21 с.
4. Павлик М. Відчит із 13-го липня 1902 р. (м. і.) : Михайло Драгоманів і його роля в розвою України / М. Павлик. – Львів : Друканя Уділова, 1907. – С. 1–45.
5. Паславська А. По штуку перекладання Івана Франка / А. Паславська // Наук. зап. – Вип. 126. – Сер. Філол. науки (мовознавство). – Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка. – 2012. – С. 59-64.
6. Франко І. Я. Відповідь критикові "Перебенді" / Франко І.Я. // Зібрання творів у 50 тт. – Т. 27 : Літературно-критичні праці (1886–1889). – К. : Наукова думка, 1980. – С. 308–311.
7. Франко І. Я. Т. Шевченко в освітленні пана Урсина / Франко І.Я. // Зібрання творів у 50 тт. – Т. 27 : Літературно-критичні праці (1886–1889). –

- К. : Наукова думка, 1980. – С. 238 – 241.
8. Франко І.Я. Каменярі. Український текст і польський переклад. Дещо про штуку перекладання / Франко І.Я. // Зібрання творів у 50 тт. – Т. 39 : Літературно-критичні праці (1911-1914). – К. : Наукова думка, 1980. – С. 7-20.
 9. Франко І.Я. Лист до В. В. Дорошенка 4 листопада 2015 р. / Франко І.Я. // Зібрання творів у 50 тт. – Т. 26 : Літературно-критичні праці (1876–1885). – К. : Наукова думка, 1980. – С. 132 – 138.
 10. Франко І.Я. Літературні письма / Франко І.Я. // Зібрання творів у 50 тт. – Т. 26 : Літературно-критичні праці (1876–1885). – К. : Наукова думка, 1980. – С. 31–37.
 11. Франко І.Я. Новий шлях творчості Шевченка / Франко І.Я. // Зібрання творів у 50 тт. – Т. 26 : Літературно-критичні праці (1876–1885). – К. : Наукова думка, 1980. – С. 132–138.
 12. Франко І.Я. Політична поезія Шевченка 1844-47 рр. / Франко І.Я. // Зібрання творів у 50 тт. – Т. 27 : Літературно-критичні праці (1886–1889). – К. : Наукова думка, 1980. – С. –244 – 248.
 13. Франко І.Я. Присвята / Франко І.Я. // Зібрання творів у 50 тт. – Т. 39 : Літературно-критичні праці (1911–1914). – К. : Наукова думка, 1980 р. – С. 255.
 14. Франко І.Я. Причинки до оцінення поезій Т. Шевченка / Франко І.Я. // Додаткові томи до зібрання творів у 50 тт. – Т. 53 : Літературознавчі, фольклористичні, етнографічні та публіцистичні праці (1876-1895). – К. : Наукова думка, 2008. – С. 27–41.
 15. Франко І.Я. Шевченко – політичний поет / Франко І.Я. // Зібрання творів у 50 тт. – Т. 26 : Літературно-критичні праці (1876–1885). – К. : Наукова думка, 1980. – С. 138–142.
 16. Франко І.Я. Шевченко і зовнішні літературні впливи / Франко І.Я. // Зібрання творів у 50 тт. – Т. 27 : Літературно-критичні праці (1886–1889). – К. : Наукова думка, 1980. – С. 285–308.

17. Франко І.Я. Шевченко по-німецьки / Франко І.Я. // Зібрання творів у 50 тт. – Т. 38 : Літературно-критичні праці (1896–1911). – К. : Наукова думка, 1980. – С. 525–530.
18. Шевченко Т. Кобзар / Тарас Шевченко. – К. : Дніпро, 1983. – С. 395.
19. Franko I. Am Aralsee / Ivan Franko // Ruthenische Revue. – 1903. – Nr. 11. – S. 265.
20. Franko I. Am Aralsee / Франко І.Я. // Додаткові томи до зібрання творів у 50 тт. – Т. 52 : Оригінальні та перекладні поетичні твори (1911-1914). – К. : Наукова думка, 2008. – С. 761–762.
21. Franko I. Das Vermächtnis von Taras Ševčenko / Ivan Franko // Ruthenische Revue. – 1903. – Nr. 1. – S. 14-16.
22. Obrist J. G. Taras Grigoriewicz Szewczenko : ein kleinrussischer Dichter. Dessen Lebensskizze samt Anhang, bestehend aus Proben seiner Poesien, in freier Nachdichtung. – Czernowitz : Eckhardt, 1870. – 61 S.
23. Schewtschenko Taras. Autobiographie. Brief an Alexander Obolenski, Redakteur der Zeitschrift "Narodnoje Tschtenije" (Volksleseheft) von 18. Februar 1860 / Taras Schewtschenko // Sowjetliteratur. – 1984. – S. 141-145.

Алла Паславська – д-р філол. наук, завідувач кафедри міжкультурної комунікації та перекладу Львівського національного університету імені Івана Франка

Наукові інтереси: міжкультурна комунікація, теорія і практика перекладу, мовні універсалиї, лексична та синтаксична семантика.